

A kivételes kidolgozás, a formai tökéletesség azonban nem a tartalom, a mély gondolati háttér hiányának elkendőzésére hivatott munkáin. Éppen ellenkezőleg. Súlyos vonalakból komponált alakjai szinte lebegnek, mint Giotto freskóin vagy a gótikus táblaképeken. Ugyanolyan rejtélyesek, mély titkokat, bölcsességeket és szimbólumokat hordozók ezek is. Gajzágó Sándor úgy fűzi össze figuráit, és úgy alakít ki teret, helyszínt, jelent, múltat és jövőt velük, hogy érezzük: bölcs megfontolás, hosszas elmélkedés áll az alkotás háttérében. Olyan ez, mint amikor valaki néhány odaillő, egyszerű, mégis súlyos szót mond ahelyett, hogy hosszasan fecsegne.

Gross Arnold pedig a rézkarc műfajának valóságos megújítója. A rézkarc abban különbözik a rézmet-szettől, hogy a lemezt saválló réteggel vonják be, ebbe karcolják a rajzot, majd a lemezt savba mártják, ami a vonalak mentén kimarja az anyagot. Ez az eljárás sokkal aprólékosabb kidolgozást, finomabb vonalhalót és mintázatot tesz lehetővé, viszont abszolút kompozíciós készséget és mesteri rajztudást kíván.

Képei különös, egyfajta megbonthatatlan, organikus egységbe olvadó kompozíciót alkotnak. Minden reális és szürreális részletnek helye, értelme és célja van. A tökéletes harmónia alapja pedig a természettől ellesett csodák feltárása, hiszen még a leginkább kitalálnak vélt árnyalatokat is kedvenc ásványaitól vette kölcsön. Gross Arnoldnak csak a természet megfellebbezhetetlen harmóniájához méltó tökéletes kompozíció, rajz és kidolgozás felel meg.

Nekünk pedig mindez a felüdülés, a lelki béke, az újjászületés élményét adhatja.

Kívánom, hogy nyitott szemmel, és nyitott szívvel gyönyörködjenek Gajzágó Sándor és Gross Arnold műveiben.

*dr. Sinóros Szabó Katalin
művészettörténész*

(Elhangzott a Budaörsi Örmény Önkormányzat ápr. 15-i kiállítás megnyitóján.)

* * *

DÁVID DEZSŐ EMLÉKEZETÉRE (1896-1981)

Kézdivásárhelyen volt kereskedő és a mindnyájunk által ismert Dávid Antal-Iván regényíró nagybátyja volt. Dezső nagyapja még Csíkszépvizet tartotta szülőhelyének, de apja már feladta a Szépvízhez való kötődést és Kézdivásárhelyt választotta a családalapítás helyéül. A Szépvízhez való kapcsolatokat azonban továbbra is ápolták, mert a család többségi része továbbra is ezen a vidéken élt.

Dávid Dezső az I. világháború végén mint 75 %-os rokkant, otthon Kézdivásárhelyen tartózkodik. A román frontról hazatérő magyar katonák éjjel-nappal özönlöttek át a városra, s elvakultan lövöldöztek fegyvereikkel a levegőbe. Néhányan, itthon levő idősebb és rokkant katonák összeálltak és miután sok hazatérőtől el tudták venni a fegyvert, sikerült a garázdálkodókat ártalmatlanná tenni. Mikor a kézdivásárhelyiek is hazatértek a frontokról, megalakították a nemzetőrséget, parancsnok Kolozsváry László 24-es honvéd őrnagy. Beosztott tiszték Császár János, Finta Sándor, Péter Amadé és dr. Dávid István a gazdasági hivatal vezetője.

A román megszálló csapatok lassanként megszállták Brassót, Sepsiszentgyörgyöt és más helységeket is. Csak 1918. nov. 10-én hallották, hogy az ő városuk is megszállás alá kerül.

Érintkezésbe lép Király Aladár akkori háromszéki főispánnal, aki ama bejelentésére, hogy az ojtosi szorost védeni fogják: a legszigorúbban utasítja, hogy a román reguláris megszálló csapatoknak mindenben legyenek segítségére. A főispán parancsa másnap nyilvánosságra jut és megkezdődik a bomlás. A nemzetőrség parancsnoka már másnap elutazik, hatáskörét a román csapatoknak febr. 12-én megtörtént bevonulásáig ifj. Nagy Ferenc honvéd százados látta el.

Febr. 13-án kezdődött a rettenetes élet. Este 8 órán túl nem volt szabad az utcán járni, rendelet rendelet követett, természetesen román nyelven, amit senki sem értett. Napnap után megbotozták a polgárokat és külön engedély kellett annak, aki este egyik házból át akart menni a másikba. Nemsokára házkutatást tartottak nála, de minden eredmény nélkül. Minden okuk megvolt arra, hogy a házkutatást megtartsák, mert mikor a megszállás híre járt és mikor megtudták, hogy több elszállító tiszt nem jöhet Magyarországról, a még kezeik között levő négy gépfegyvert, gyalogsági fegyvereket, sok muníciót és kézigránátot elrejtették a hősök temetőjébe és a római kath. temetőben levő családi kriptájukba. 1920. febr. 1-én éjjel 1 órakor a Tanácsház-utcai szülői házat katonaság vette körül. Legénylakásának ajtaját a detektívek feltörték, revolvert fogtak rá és követelték, hogy azonnal kövesse őket a rendőrségre. Tiltakozott a brutális fel-

lépés ellen, de hasztalan. „Feljelentés érkezett ön ellen, azonnal jöjjön velünk” mondták. Hajnali három órakor érkeztek a rendőrségre. Maier rendőrkapitány nagyon udvariasan fogadta, de minden udvarias mondatának meg volt a maga fullánkja. Maier rágyújtott és őt is megkínálta. Arra való hivatkozással, hogy nem dohányos, a cigarettát nem fogadta el. „Pedig a göggel most alább kell hagynia a magyaroknak” mondotta. „Most a mi számunkra következik ezer esztendő”. Jegyzőkönyv aláírása után elviszik az új úton levő ügyészségi fogházba. Másnap reggel négy szuronyos katona között felvitték a rendőrségre. Ekkor már ott volt Brassóból négy magasrangú katonatiszt, 5 detektív és Zernoveanu őrnagy a vezérkartól. Az ő jelenlétében történt meg a kihallgatás. A tárgya: Ismeri-e az ékszerlopási ügyet? Végül kibökték, hogy ő összekötésben van a magyar hadsereggel, annak itteni szervezője és időnként nagyobb összeget kap, sőt most is vár pénzt. A gyanúsításra azt felelte, hogy mint alacsony rangú katona semmiesetre nem volna alkalmas ilyen megbízatásra. Megígérte, hogy az esetleg kapandó pénzt rögtön felhozza a rendőrségre. Jegyzőkönyv után ismét visszavitték az ügyészség fogházába. Útközben a csendőrlaktanya előtt egy hang felszólítására a katonák felvitték a laktanyára. Az irodában az íróasztalnál egy barátja Minisca főhadnagy ült. Láttára felugrott és a kezében korbáccsal közeledett feléje. Fenyegetésére, hogy ha hozzányúl, a székkel agyonveri, a „barátja” ismét parancsot adott a katonáknak, akik visszavitték a fogházba.

Másnap testvérbátyja dr. Dávid István és dr. Herepey Iván látogatták meg. Utóbbi arra kérte, hogy mindent valljon be, mert különben az egész családra borzasztó sors vár. Este a vacsorát hozóban felismeri egyik unokanővérének a fiát, Schüle Viktort, aki aznap jött hozzájuk látogatóba. Megtudva, hogy mi történt, bejött a fogházba, hogy nem akar-e valamit üzeni. Schülének megmondja, hogy a gépfegyverek már a pincében vannak. Ezen az éjjelen megint felvitték a rendőrségre, ahol ráordítottak:

„Hallja kérem!! Van nekem más módszerem is, amihez nyúljak, ha maga még most sem akar vallani! Tud-e arról, hogy a kath. temetőben, a hősök sírjaiban a nemzetőrség több vagon fegyvert és lőszert dugott el? Tud-e arról, hogy a saját családi kriptájukban gépfegyverek vannak elrejtve?” - Tagadó válaszára jegyzőkönyvet vesz fel. Másnap kivitték a temetőbe, ahol a muníciót hamar megtalálják, de a gépfegyverek nincsenek sehol. Már a koporsókat akarják fessegetni, de ettől a szándékuktól dr. Molnár Dénes, az akkori polgármester garanciájára elállanak. Házában kimerték a kút vizét, és a gépfegyverek valóban előkerültek. A víz kiszivattyúzása közben letartóztatták édesapját, bátyját dr. Dávid Istvánt és unokaöccsét Schüle Viktort. Megállapították, hogy a fegyvereket újabb helyre csak a család többi tagjai rejthették el. Rokonainak igazolására most már ő is bevallja, hogy a gépfegyvereket a temetőből a pincébe Császár Jánossal és Bándy Bélával együtt vitték át. Csak később tudta meg, hogy a fegyvereket a fogházi beszélgetés után Schüle Viktor dobta a kútba. Tettét Schüle nyíltan be is ismerte. Február 14-én Fogarason át Nagyszebenbe viszik társaival együtt. Társai Nagy Ferenc, Császár János, Bándy Béla, Nagy Árpád, Zsigmond Gerő, Péter Amadé. Közben ide érkeztek a temesvári levante per vádlottjai is, név szerint: dr. Márton Albert, Marx Dezső, Michel Ferenc, Srauder György, Schreiber István, Dér István és Török Lajos.

Májusban tartották meg a főtárgyalást, a védelmet 10.000 lejért egy Matescu nevű ügyvéd vállalta el. Nagy Ferencet felmentették, a többiek egy-két havi börtönbüntetést kaptak. Schüle Viktort egy havi elzárásra és 2000 lejre ítélték. Dávid Dezső másfél évi börtönt és 10.000 lej pénzbüntetést kapott. Az ítélet ellen egyedül ő fellebbezett, ami újabb 50.000 lejbe került. Szökése már teljesen elő volt készítve, de hozzájut egy újsághoz, amelyben a közkegyelemről szóló rendeletet olvasta, s így ő is elállt szökési tervétől. Később oda kerültek a „nagyváradi per” vádlottjai is: Csécsy huszár ezredes, Cserey alezredes, Jankovits bíró, Örley közjegyző, Lukács bíró és mások. Szeptember 6-án átvitték Kolozsvárra, ahol egy Fabius nevű ügyvéd vállalta a szabadlábra való helyezésének kieszközlését. Hosszú ideig tartó herce-hurca után október 21-én, az amnesztia rendelet alapján szabadon bocsátották. Hat hétig minden nap délelőtt tíz órakor jelentkeznie kellett a rendőrségen. Később az is kitudódott, hogy ki volt az árulás megszervezője.

1916-ban a belügyminisztérium egy Tóth Kálmán nevű detektívet küldött Kézdivásárhelyre, aki később a román siguranca szolgálatába állott. Tóth 20.000 lejt ígért a két árulónak. Kiszabadulásuk után visszajöttek és a rendőrségen jelentkeztek a vérdíjért. Meg is kapták. Húszezer lejt nyomtak a kezükbe. Nemsokáig örülhettek a Júdás pénznek, mert mikor távoztak, az egyik szobában elvették tőlük a pénzt, megverték és a rendőrségi épületből kirúgták őket. A nemezis Tóth Kálmánt is elérte. Innen Csehszlovákiába ment, ahol hasonló szolgálatokat teljesített. Egy ízben Magyarországra utazott, itt letartóztatták és ezért meg más ügyekért életfogytiglani fegyházra ítélték. Árulók sorsa.

dr. Száva T. Sándor (Bécs)